

Ala gözlüm, səndən
ayrı gecələr,
Bir il kimi uzun olur,
neyləyim?
Bağçamızda qızılgüllər
hər səhər
Tezdən açır, vaxtsız
solur, neyləyim?

"Neyləyim?". Ötən illərin ən gözəl, ruh oxşayan mahnılarından biri. Başqalarını deyə bilmərəm, mən belə düşünürəm. Hər biri özünəməxsusluğu ilə fərqlənən üç sənətkarın birgə yaradıcılıq uğuru. Nigar Rəfibəylinin sözlərinə Emin Sabitoğlunun bəstəsi və bir də Akif İslamzadənin ifası.

Nərgizlərin gözü yaşla dolanda,
Bənövşələr baxıb qəmgin olanda,
Qərənfilin gözü yolda qalanda
Yasəmənlər saçın yolur, neyləyim?

Nigar xanımın Rəsul Rza üçün yazdığı bu şeirə Emin Sabitoğlu şairin ölümündən dərhal sonra bəstələmişdi o mahnını. Həmin musiqinin səs yazısını Anar xəstəxanaya gətirmiş, Nigar xanım həmin musiqini dinlədikdən sonra çox bəyənmişdi. Yanına kim gəlirdisə, uşaqlarına deyirdi ki, Rəsula yazılan mahnını qoyun, qulaq assınlar...

1981-ci ilin yazı yenidən girmişdi, mənim doğma universitetimlə vidalaşmağımıza sayılı günlər qalırdı, bir az keçəcək ali təhsilli jurnalist kimi fəaliyyətə başlayacaqdım. Bir gün yayılan xəbərdən çox sarsıldım. Rəsul Rza və Nigar Rəfibəylinin bir-birindən xəbərsiz eyni xəstəxanada ağır vəziyyətdə yatdığını eşidəndə elə təsirlənmişdim ki...

Beləcə, Rəsul müəllim 1981-ci il aprelin 1-də, ondan üç ay sonra, iyulun 9-da isə Nigar xanım dünyasını dəyişdi, bir-birindən xəbərsiz. Azərbaycan poeziyasının iki görkəmli nümayəndəsi köçdü bu dünyadan, bir budağın iki yarpağı saralıb soldu, bir məhəbbət, sevgi hekayəsi sona çatdı... O vaxtdan hər dəfə bu nəğməni eşidəndə o illəri, o acı hadisəni xatırlayıram...

Hadisə isə belə olmuşdu. Yüksək qan təzyiqi xəstəliyindən əziyyət çəkən Rəsul Rza o vaxt "Leqkommissiya" adı ilə tanınan (indiki Mərkəzi Klinik) xəstəxanaya yerləşdirilirdi (onu da qeyd edək ki, bu xəstəxana o zaman yaradıcı insanlara xidmət göstərirdi). Həmin günlərdə Nigar xanıma xərçəng diaqnozu qoyulur və həkimlər müalicə üçün onun Moskvaya aparılmasını məsləhət bilirlər. Bunu eşidən Rəsul müəllimin halı daha da pisləşir, həkimlər nə qədər çalışsalar da, onu həyata qaytarmaq mümkün olmur. Onun ölümünü hər kəs Nigar xanımdan gizlin saxlayır. Bir gün: "Rəsul mənə niyə zəng vurmur?", - deyər soruşanda, Rəsul müəllimin qan təzyiqi diaqnozu ilə xəstəxanada yatdığını, həkimlərin onun palatasından telefonu çıxardıklarını deyirlər ("Leqkommissiya"da palatalarda telefonlar yerləşdirilmişdi). İyunun 23-də Nigar xanımın ad günündə oğulları Anar böyük bir yasəmən dəstəsi alıb xəstəxanaya gedir: "Rəsul bu gülləri sənə göndərib", - deyir. Təbii ki, çox sevinir Nigar xanım, ancaq içini şübhələr bürümüşdü... Bir həftə sonra həkimlər onun xəstəliyinin ələcsiz olduğunu deyib evə buraxırlar, son günlərini ailəsilə birgə keçirmək üçün. Evə gələn kimi ilk sözü bu olur: "Mənim qara paltarımı gətirin". Rəsulunun yoxluğunu hiss etmişdi...

...Bir yaz günü redaksiyadan tapşırıq almışdım, Rəsul Rzanın doğum günü münasibətilə anim ya-

Poeziyamızın qoşa Yanadı

Rəsul Rza və Nigar Rəfibəyli cütlüyünün
həyat hekayəsindən

zısı hazırlamalı idim. Bir yaz axşamı düşüncələr içindəyəkən yenə də o uzaq illərə döndüm. Yenə də o nəğmənin sədalrı gəldi qulaqlarıma, qəlbim şiddətlə döyündü. Deyəsən, yazıya necə başlayacağımı bilirdim:

Çiçəklərin gözü çəkir intizar
Ayrılıqdan bəter dünyada nə var?

Bir yaz axşamı qəmgin-qəmgin boynunu büküb həzin-həzin Rəsulunu yada salan Nigar xanımın sevgi etirafı olan "Neyləyim?" qurtardı məni çətinlikdən. Bu, qoşa qanadı birgə xatırlamağı, Leyli və Məcnun, Əsli və Kərəm sevdasından heç də fərqlənməyən o böyük sevdanı bir daha vəsf etməyi ən doğru seçim bildim...

Nigar xanım "Neyləyim?" şeirini 1941-1945-ci illərdə Rəsul Rza İkinci Dünya müharibəsində cəbhəyə göndəriləndə qələmə almışdı. Elə ilk gündən ayrılığa dözə bilməyən Nigar xanım şair Səməd Vurğunun yanına getmiş: "Mən də cəbhəyə getmək istəyirəm!", - demişdi. Səməd Vurğun isə ona zarafatla belə cavab vermişdi: "Ay Nigar, mən indi bir batalyonu hardan tapım ki, səni cəbhədə müşayiət eləsin?". Cəbhəyə getmək alınmayanda isə Nigar xanım "Neyləyim?" yazmışdı.

Nigar xanımla Rəsul müəllim 1937-ci il fevralın 11-də ailə qurmuşdular. 1957-ci ildə Rəsul müəllim evliliklərinin 20-ci ilində Moskvadan ona bir məktub ünvanlamışdı: "Nigar, əzizim! İyirmi il əvvəl, boranlı bir fevral günü biz sənənlə əl-ələ verib həyatın mürəkkəb, çətin yollarına çıxdıq. Bu iyirmi il boyunca bütün sınaqlardan keçib mətanəti sarsılmayan ruhun, şəfqəti azalmayan qəlb, hərərəti soyumayan mərd əllərin üçün sağ ol! Əgər günlər geriye varaqılansa, gəncliyim qayıtsa idi, inan ki, mən ömrümün sənənlə bağlayar, həyatın daha çətin yollarında, tərəddüdsüz sənənlə əl-ələ verib gedərdim. Qoy üç sevimli balamızın sevinc və səadəti gələcək günlərimizi bəzəsin. Qoy məhəbbətimizin hərərəti onları hər cür fırtınalardan qorusun. Vəfa və sədaqətin qarşısında baş əyirəm".

Bu, sevgi, məhəbbət, sevdə deyildisə, bəs nə idi?

Rəsul Rza 1910-cu il mayın 19-da Göyçay şəhərində doğulub. Məmmədخانovlar nəslindən olan atası İbrahim kənddə mirzəlik edir, xirdavətçiliklə məşğul olurdu. Göyçayda dəftərxanada tərcüməçi və dilmanc işləyir. Atasını çox erkən itirən Rəsul Rzanın anası Məryəmin Xan qızı Natəvana qohumluğu çatırdı. Onun özü də şeiri, ədəbiyyatı çox sevdüyindən şeirlər yazıb onları yaddaşında

saxlayır, hər gecə uşaqlarını başına yığib şeirlər oxuyur, nağıllar danışır. Atalarının ölümündən sonra ailə Bakıya köçür və Rəsul Rza çox erkən yaşlarından işləməyə məcbur olur.

Çox sonralar Rəsul müəllim yazırdı: "İndi yaddaşımın səhifələrini varaqılacaq mən bir daha inanıram ki, mənim könlümə şeirə olan məhəbbətin ilk qığılcımlarını anam atmışdır. Anam mənə klassik poeziya xəzinəsinə, həm də xalq yaradıcılığına dərin hörmət hissi tərbiyə etmişdir".

"Bu gün" adlı ilk şeiri 1927-ci ildə Tiflisdə Gürcüstan Proletar Yazıçılar Assosiasiyasının türk seksiyasının "Qığılcım" almanaxında dərc olunur:

Mənim şeirim bu gündür,
bu gündür mənim şeirim,
bu günsüz yarı olmaz,
bu gün yoxsa
yarınlar da qurulmaz.

1931-ci ildə şairin "Bolşevik yazı" adlı şeiri "İnqilab və mədəniyyət" jurnalında çap olunur və dərhal da diqqəti cəlb edir. Belə ki, tənqidçi M.Hüseyn elə jurnalın həmin sayında dərc olunmuş "Yaradıcılıq ixtilaflarımız" məqaləsi üçün R.Rzanın bu şeirinin misralarını epigraf seçir:

Mübarizə bu gün də var, yarın da.
Mən də onun ən ön sıralarında.

Rəsul Rza novator bir şair, sərbəst şeirin ustası idi. Bəzən bu səbəbdən heca vəznində şeirlərin ustası olan Səməd Vurğunla tez-tez sənət mübahisələri edər, bəzən küsüşər, yenə də barışardılar. Səməd Vurğun onun haqqında deyirdi: "Rəsul Rza romantik bir qəlblə yazdığı "İntiqam" şeirilə insanları, yerləri, göyləri, dağları və daşları belə intiqama - faşist cəlladlarının başına od yağdırmağa çağırırdı".

Xalqın ağrısını ağrısı, sevincini sevinci bilən, şeirlərini oxuyan hər kəsə rahatlıq gətirən, həyata, həyatı hadisələrə şeirin gözü ilə baxmağı bacaran, bu dünya üçün narahat olan... Rəsul Rza əslində bu həyatdan sevgi, hüsur istəyirdi:

Mən istəyirəm,
buludlar ağlasın
uşaqlar ağlasın:
analı, ya anasız
Mən istəyirəm:
sevinc, səadət bol olsun...